

دکترهای بیکار

موج دکترهای بیکار از راه رسیده است؛ فارغ‌التحصیلانی که خودشان هم می‌دانند بیرون درهای دانشگاه کسی منتظرشان نیست و فرش قرمزی برایشان پهن نشده است...

گزارش جام‌جم از افزایش بیکاری در بین دانش‌آموختگان تحصیلات تکمیلی دکترهای بیکار

موج دکترهای بیکار از راه رسیده است؛ فارغ‌التحصیلانی که خودشان هم می‌دانند بیرون درهای دانشگاه کسی منتظرشان نیست و فرش قرمزی برایشان پهن نشده است؛ کسانی که بعد از یک عمر تحصیل، حالا دیگر عنوان دکتر بر مدرک تحصیلی‌شان نشسته است. از راه رسیده و صف کشیده‌اند پشت درهای بسته اشتغال در کشور. آنها مقطع به مقطع و پله به پله، نردبان تحصیل را بالا رفته‌اند، اما بالاخره رو در رو شده‌اند با گول اشتغال؛ گولی که انگار سال به سال فربه‌تر می‌شود و قوی‌تر. این البته موضوع جدیدی نیست. زنگ هشدارش را وزیر علوم، تحقیقات و فناوری در آخرین روزهای سال گذشته به صدا درآورد. محمد فرهادی به مهر گفت: میانگین بیکاران در میان فارغ‌التحصیلان بالاتر از میانگین کشور است و دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری نیز کم‌کم به تعداد بیکاران اضافه می‌شوند.

گشتی در دنیای آمارها هم تأییدی است بر این نگرانی وزیر علوم، آن هم وقتی آخرین سرشماری‌ها از وجود 768 هزار بیکار با تحصیلات دانشگاهی در کشور خبر می‌دهد. از این بین سهم فوق دیپلم‌ها 207 هزار و 310 نفر، سهم فارغ‌التحصیلان با مدرک لیسانس 505 هزار و 10 نفر، فوق لیسانس‌ها 52 هزار و 169 نفر و در نهایت دانش‌آموخته‌های دکترای تخصصی 3388 نفر است. این آمار البته جدید نیست، سابقه‌اش به چهار سال پیش برمی‌گردد، فقط کافی است از سوی یک نهاد رسمی دوباره مورد توجه قرار بگیرد و خیل فارغ‌التحصیلان چهار سال اخیر هم به آن اضافه شود، آن وقت افزایش قابل ملاحظه آمار فعلی، اتفاقی دور از ذهن نیست؛ موضوعی که وقتی با کارشناسان مختلف در میان می‌گذاریم تأیید می‌شود. البته ما در تماس با روابط عمومی وزارت علوم به دنبال آمار و کسب اطلاعاتی جدید از افزایش جمعیت دکترهای بیکار رفتیم اما مثل همیشه با درهای بسته روبه‌رو شدیم؛ آن هم وقتی که مسئول ارتباط با رسانه‌های این وزارتخانه گفت: از بین معاونت‌های وزارت علوم فقط معاونت پژوهشی و فرهنگی ارتباط خوبی با رسانه‌ها دارند و متأسفانه سوال شما مربوط به این دو معاونت نیست!

دانش‌آموختگانی که جذب بازار کار نمی‌شوند

این که در کشور ما درصد بالایی از بیکاران دانش‌آموختگانی هستند که چون جذب بازار کار نشده‌اند، دوباره لباس تحصیل علم پوشیده و به تحصیلات تکمیلی روی آورده‌اند، یک حقیقت است. جوانانی که حتی بعد از پایان تحصیلشان هم شغلی در انتظارشان نیست. این وسط سهم آنها یا بیکاری است یا اشتغال در مشاغل بی‌ارتباط با رشته تحصیلی‌شان. نمونه عجیب و غیرقابل باور این اتفاق خبری است که تیرماه امسال از سوی شهردار خرم‌آباد به رسانه‌ها اعلام شد؛ استخدام 23 رفتگر لیسانس و فوق لیسانس در خرم‌آباد! یحیی عیدی بیرانوند با اعلام این خبر به ایرنا گفته بود: 150 نیروی جدید توسط بخش خصوصی برای رفتگری و خدمات نظیف این شهر به کار گرفته شده‌اند که در بین آنان 23 نفر دارای مدرک تحصیلی لیسانس و فوق لیسانس هستند. مثنی نمونه خروار، که هیچ نهاد و وزارتخانه‌ای خودش را موظف به اشتغال آنها نمی‌داند. عبدالوحید فیاضی، عضو کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی اولین کارشناسی است که درباره دلایل این اتفاق به ما توضیح می‌دهد. فیاضی می‌گوید: متأسفانه دامنه مشکل بیکاری طی این سال‌ها تحصیلکرده‌های دانشگاهی را نیز دربر گرفته و مخصوصاً در دو سال اخیر ما با مراجعات خیل عظیمی از فارغ‌التحصیلان مقاطع تکمیلی روبه‌رو شده‌ایم. اتفاقی که به عقیده این عضو کمیسیون آموزش مجلس، یکی از مشکلات بزرگ جامعه حال حاضر ماست. فیاضی با اشاره به این موضوع می‌گوید: جامعه‌ای که تحصیلکردگانش بیکار باشند، کار را بر کارگزاران سخت‌تر می‌کند؛ زیرا وقتی که قشر تحصیل نکرده بیکار باشند، آنها را می‌توان به سمت فضای کار هدایت کرد اما وقتی به نیروی متخصص در کشور نیاز نباشد، بیکاری این قشر به معضل بزرگی

تبدیل می‌شود که باید به دنبال راه چاره بود.

به عقیده فیاضی، نگاه غیرتخصصی حاکم بر نظام آموزش عالی در سال‌های گذشته در ارتباط با هدایت تحصیلی، باعث افزایش تقاضا برای تحصیلات تکمیلی شده است. فیاضی با اشاره به این مطلب می‌گوید: متأسفانه گمان همه این بوده که باید وارد دانشگاه‌ها شوند و راه برون رفت از مشکلات زندگی و داشتن آینده روشن ادامه تحصیل است؛ در حالی که این اتفاق نیفتاده. به همین دلیل به جرات می‌توان گفت موج دانش‌آموخته‌های بیکار در مقاطع تحصیلات تکمیلی بحران اجتماعی حال حاضر ماست؛ بحرانی که ما الان با آن روبه‌رو شده‌ایم.

توسعه بی‌رویه تحصیلات تکمیلی بدون اشتغالزایی

نبود تناسب بین بازار کار و نیازهای جامعه با رشته‌های دانشگاهی و تعداد دانش‌آموختگان؛ اینها را که کنار هم می‌چینیم خیلی ساده به دلایل افزایش تعداد فارغ‌التحصیلان بیکار در تحصیلات تکمیلی می‌رسیم. این را دکتر محمدعلی برخوردار، رئیس دانشگاه علم و صنعت هم تأیید می‌کند. برخورداری در این باره به جام‌جم می‌گوید: این که موج بیکاری الان به دارندگان مدرک تحصیلات تکمیلی رسیده یک موضوع بدیهی است. در همین زمینه باید به بحث‌هایی که این روزها در جریان است از جمله آمایش علمی کشور که رهبر معظم انقلاب هم به آن اشاره کرده‌اند توجه کنیم و آن، این است که باید همه برنامه‌هایمان به‌ویژه در آموزش عالی متناسب با نیاز کشور و منطقی باشد. در حالی که این طور نیست و اتفاقاً همه هم این موضوع را قبول دارند.

رئیس دانشگاه علم و صنعت با اعلام این موضوع می‌گوید: در این سال‌ها همه مراکز آموزشی فقط تلاش کرده‌اند آموزش را در حوزه تحصیلات تکمیلی توسعه بدهند بدون توجه به این که ما چقدر نیرو و در چه رشته‌هایی نیاز داریم. من معتقدم اگر فضای کار و اشتغال فراهم بود، خیلی‌ها همان وقتی که لیسانس می‌گرفتند، مشغول کار می‌شدند و فقط عده‌ای که علاقه‌مند بودند، دنبال مدرک‌های بالاتر و تحصیلات تکمیلی می‌رفتند. درحالی که الان این اتفاق نیفتاده چون نرخ بیکاری در جامعه ما بالاست. در حال حاضر یک جوان وقتی مدرک کارشناسی می‌گیرد و کار ندارند، دوباره به ادامه تحصیل رو می‌آورد، اتفاقاً کار خوب و قشنگی است اما وقتی دوباره فارغ‌التحصیل شد، به همان بن‌بست اشتغال برمی‌خورد و این چرخه ادامه دارد.

رابطه معنادار افزایش جمعیت دانشجویان و بیکاری

برای بررسی‌های بیشتر وقتی آمارهای مختلف ارائه شده از آموزش عالی کشور را زیر و رو می‌کنیم به رشد 180 درصدی تعداد دانشجویان کشور در 15 سال گذشته می‌رسیم. این در حالی است که نرخ بیکاری کشور طی یک دهه گذشته با کاهش یک واحد درصدی از 11.5 درصد در سال 1384 به 10.9 درصد در سال 1394 رسیده است. این دو را وقتی کنار هم می‌گذاریم به همان دوراهی‌ای می‌رسیم که مقابل دانشجویان بعد از فارغ‌التحصیلی قد علم می‌کند: کار یا ادامه تحصیل؟ جواب البته مشخص است؛ وقتی نرخ بیکاری بالاست ادامه تحصیل به گزینه‌ای جایگزین تبدیل می‌شود. دکتر مهدی قمصری، معاون آموزشی سابق دانشگاه تهران هم کارشناس دیگری است که با تأیید این موضوع به جام‌جم می‌گوید: برای این افزایش، یکی از نکته‌هایی که باید به آن توجه کنیم مساله پیک جمعیتی است که به سمت تحصیلات تکمیلی آمده، چون متوسط سنی هرم جمعیت به بالای 23 رسیده است. عامل موثر بعدی هم بحث مسائل اقتصادی است و متأسفانه جوانان ما در یک دور باطل می‌افتند. همین اتفاق باعث شده با این که الان تقاضا برای تحصیل زیاد است اما اشتیاقی نباشد و دانشجویان انگیزه بالایی برای تحصیل نداشته باشند؛ چون با دلایلی حاشیه‌ای وارد این سیستم شده‌اند.

تاکید مقام معظم رهبری بر نیازسنجی علمی

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار رؤسای دانشگاه‌ها، مراکز و موسسات آموزش عالی، پارک‌های علم و فناوری و مراکز پژوهشی کشور (20 آبان) ضمن تبیین مبسوط تاریخ و میراث و تجربه علمی کشور در دوران قبل و بعد از اسلام و جایگاه و نقش دانشگاه‌ها در تاریخ معاصر به‌ویژه در نهضت اسلامی و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، بر لزوم برنامه‌ریزی دانشگاه‌ها و مراکز علمی برای استفاده از میراث و تجارب علمی متراکم، به منظور نقش‌آفرینی در ایجاد «تمدن نوین اسلامی» تأکید کردند و گفتند: نیازسنجی علمی برای حال و آینده، جلوگیری از کاهش سرعت پیشرفت علمی، اجرای دقیق نقشه جامع علمی، توجه به کیفیت در آموزش عالی، پیگیری جدی ارتباط دانشگاه و صنعت، نقش‌آفرینی دانشگاه‌ها در اقتصاد مقاومتی، گسترش فضای فرهنگ ایمانی و اسلامی، عمق‌بخشی بصیرت دینی و سیاسی، و میدان دادن به دانشجویان و اساتید ارزشی، انقلابی و متدین، از لوازم نقش‌آفرینی دانشگاه‌ها در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی است.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «نیازسنجی علمی» برای حال و آینده کشور را بسیار ضروری خواندند و گفتند: در حرکت علمی باید نیازهای فعلی و نیازهای آینده کشور مد نظر قرار گیرند و در رشته‌هایی سرمایه‌گذاری شود که مورد نیاز کشور است.

ایشان جهت‌دهی به مقالات علمی و پایان‌نامه‌های دکترا در چارچوب نیازهای فعلی و آینده کشور را موضوعی مهم دانستند و افزودند: دانش هسته‌ای از جمله موضوعات مورد نیاز کشور است که از سال‌ها پیش روی آن سرمایه‌گذاری شد زیرا اگر امکان استفاده از نفت نباشد یا ذخایر نفت به پایان برسد قطعاً نیازمند انرژی جایگزین هستیم.

مینا مولایی - جامعه